

Een luchtje scheppen

In de reeks artikelen over arbeidsomstandigheden binnen kantoren is reeds aandacht besteed aan de *Arboregels* (oktober 1998), aan *Vierkante meters* (november 1998) en aan *Licht* (december 1998 en maart 1999). In onderstaand artikel staat het thema *Lucht en binnenklimaat centraal*. (Dag)licht en lucht zijn zaken die we voor niets krijgen en ze zijn iedere dag voorhanden. We zijn er zo aan gewend dat we het belang soms schromelijk onderschatten.

Leo A.M. Hooijmans¹

In de Nederlandse taal zijn veel spreekwoorden en gezegdes die betrekking hebben op licht en lucht. Vorige keer liet ik het licht schijnen over licht. Uit positieve reacties van lezers en collega's bleek dat deze bijdrage in het volle licht stond. Over het algemeen waren het positieve reacties. Anders is het met lucht. *Ik kan hem of haar niet luchten of zien en er zit een luchtje aan. Om een luchtje gaan* is een oud gezegde voor doodgaan en *lucht-kastelen* bestaan in werkelijkheid niet. *Een luchtje scheppen* is misschien wel positief, maar meestal doet men dat als het binnen wel genoeg is geweest. Ongemerkt is lucht in kantoor ook vaak een onderwerp dat gekibbel oplevert. Hier past misschien wel het oud-hollandse spreekwoord *Zij schermen in de lucht* (= zij praten maar door, maar ze komen niet tot een besluit).

Behaaglijkheidsgevoel

De meeste discussies in kantoren gaan over 'te koud' of 'te warm', 'raam open', 'raam dicht', 'deur dicht', 'het tocht' en natuurlijk 'wel roken' of 'niet roken'. Veel van deze discussies zijn helaas onoplosbaar. Dit omdat mensen weliswaar gelijkwaardig zijn, maar niet allemaal hetzelfde voelen.

Om even dieper in te gaan op de verschillende manieren waarop verschillende mensen kantoren of woningen ervaren, het behaaglijkheidsgevoel bij vrouwen is bijvoorbeeld gemiddeld 1° Celsius hoger dan bij mannen en voor personen boven de 40 jaar ook 1° Celsius hoger dan voor jongere personen. Een jonge man met een oudere vrouw in één ruimte geeft dus sneller een probleem dan een jonge vrouw met een oudere man.... We moeten ons realiseren dat klachten over het klimaat in het kantoor worden ook veel gebruikt als kapstok om andere problemen aan te hangen. In organisaties waar het niet lekker loopt, daar waar een nare chef of collega zit, of waar de sfeer om welke reden dan ook niet prettig is, moet de facilitaire dienst heel frequent en vaak onnodig aan de bak om de temperatuur aan te passen.

Invloedsfactoren

Om dit verhaal voor het kantoorwerk completer te maken, geven we hieronder een aantal invloedsfactoren weer

die een belangrijke rol spelen voor de arbeidsomstandigheden op kantoor. Op sommige factoren gaan we wat dieper in. Het binnenklimaat wordt bepaald door:

- de luchttemperatuur;
- de gemiddelde stralingstemperatuur (= oppervlaktetemperatuur van de vlakken van de ruimte);
- de luchtvochtigheid;
- de luchtsnelheid (tocht);
- de luchtzuiverheid.

Vooral de luchtzuiverheid staat momenteel sterk in de belangstelling. Volgens velen stinkt het in de meeste kantoorgebouwen. De vraag is echter of het echt stinkt en of het gemeten kan worden? Een juiste stankmeter bestaat niet, omdat stank samenhangt met psychologische factoren. Bovendien is stank subjectief. Sommigen vinden een bepaalde geur aangenaam, anderen vinden dezelfde geur walgelig. Tabaksrook is hier een duidelijk voorbeeld van. Hierover straks meer. De gewenste temperatuur voor admi-

¹ Leo Hooijmans van Galileo & Partners (www.npartners.nl) te Noordwijk is kenniswerker op het gebied van de kantoor-indeling en -uitrusting. De opleidingen die hij samen met Maarten van 't Hof geeft en het advieswerk hebben met name te maken met bouwplanning en oppervlakteberekening, archivering en registratieplanning (be-waarkunde), arbo en ergonomie in het kantoor, meubelplanning en -selectie, elektronisch tekenen en inventarisbeheer. Binnen de vereniging FMN faciliteert hij de Regiocommissie Zuid-Holland. Tevens is vakdocent voor enkele brancheorganisaties.

nistratieve arbeid is in de winter tussen 17,2° en 21,5° Celsius en in de zomer tussen 18,8° en 23,8° C. Zo rond de 20° C gemiddeld dus. Daarbij is het belangrijk dat de relatieve luchtvochtigheid zo rond de 50 tot 60% ligt en de luchtsnelheid tussen de 0,1 en 0,3 m/s (meter per seconde).

Het is aan te bevelen dat er temperatuurwisselingen zijn. Bijvoorbeeld in de winter 's morgens 17° en 's middags 21° C, waarna omstreeks 16:00 uur de temperatuur weer iets kan dalen.

Er zijn handige apparaatjes met een LCD-scherm die duidelijk de temperatuur, het vochtigheidspercentage en soms ook nog de luchtdruk en weersverwachting weergeven. Het is altijd raadzaam om het gevoel even met de keiharde cijfers te vergelijken.

Naast de keiharde cijfers is het gevoel natuurlijk van een niet te onderschatten belang. Behaaglijkheid is een subjectief gegeven. Daar waar de één het te koud heeft, heeft de ander het te warm. Daar waar de één zich aan een luchtje stoort, vindt een ander het lekker. Bovendien kunnen de omstandigheden en de plek daarin ook meespelen. Een paar paardrijlaarsen in een manege vindt men niet stinken. In de garderobe van een sjiek kantoorgebouw hoeft je ze geen moment te laten staan.

Luchtjes die niet direct te herkennen zijn waar ze vandaan komen, of erger nog door ons systeem in de hersenen worden waargenomen maar door onze waakzaamheid niet herkend worden, kunnen een groot productiviteitsverlies opleveren. Een harde wind van een collega kan tot hilariteit en/of ergenis leiden, maar de storing is van korte duur.

Er zijn ook storingen die men niet één, twee, drie herkent. Als er bijvoorbeeld in de buurt of onder een kantoorgebouw een restaurant zit dat zijn afzuiging vanuit de keuken langs de gevel van het kantoorgebouw eruit gooit. Of erger nog: de uitstoot van zijn luchtbehandeling vlak naast de inlaat staat van de luchtbehandeling van het kantoorgebouw! Micro-organismen verspreiden zich dan door het kantoor. Meestal wordt deze lucht niet herkend als de lucht van de Afhaalchinese of de Pizzabakker. Zo is het ook als een onderhoudswerkplaats op of in de buurt van het luchtbehandelingssysteem van

een kantoorgebouw zit. Het afweersysteem van de mens reageert dan op iets wat hij niet direct kan herkennen. Dit kan leiden tot overgevoelige reacties die zo erg zijn dat mensen op hun werk minder presteren en dat zij uiteindelijk moeten verzuimen.

Sick buildings

Licht en lucht zijn voor de facilitair manager en zijn medewerkers, die met de voorbereiding van een nieuw kantoor bezig zijn, een uitdaging om het binnenklimaat naar de nieuwste inzichten goed op de rails te krijgen. In bestaande kantoren waar het al jaren klachten regent (de sick buildings), lopen de kosten om het nog een beetje te 'redderen' al heel snel uit de klauwen.

Het goed voorbereiden van een verhuizing naar een nieuw gebouw (of kantoorconcept) wordt een steeds belangrijkere taak. Kantoorarbeid zal in de komende jaren sterker worden geautomatiseerd, waardoor het aantal routinematige kantoorarbeiders sterk zal afnemen. De faciliteiten echter moeten kwalitatief beter worden. Dus over vierkante meters, licht en lucht moet men kunnen meepraten als men bij de facilitaire dienst wil blijven horen....

Bij nieuwe kantoorconcepten komen wisselwerkplekken, flexwerken, telewerken enzovoort volop aan bod. Lucht speelt daarin ook een zeer belangrijke rol. Wie wil er nu in een concentratiekamer zitten waar de zweetlucht of de tabaksrook van een voorgaand gesprek nog hangt?

Roken is ook een punt waar grote aandacht aan moet worden besteed. Het grote probleem in dit verband is dat niet-rokers die jarenlang lijdzaam hebben meegerookt, het niet langer meer pikken. Denk maar aan de rechtszaken die de stichting CAN recentelijk in het voordeel voor niet-rokers heeft kunnen afsluiten. Aan de andere kant ontkennen rokers glashard dat roken slecht is en dat niet-rokers niet moeten zeuren. Het grote probleem is dat ze verslaafd zijn en bijna niet anders kunnen. Het is best mogelijk dat over een paar eeuwen de verslaafden aan tabak (en genotsartikelen in de breedste zin van het woord) net zo bekeken worden als de slaven en horigen in de middeleeuwen. Toen raakte men geld en leven kwijt aan de graven en hertogen. Tegenwoordig gaat een groot gedeelte

van het inkomen naar de overheid, tabaksboeren en parkeermeters.

De arboret is al een paar jaar ingesteld op het niet-roken op kantoor. Er werd echter nauwelijks controle op uitgeoefend. Beheerders die in overheidskantoren, gezondheidszorg- en sociaal-cultureel instellingen, maatschappelijke dienstverlening werk-

Praktijkvoorbeeld

Een facility manager van een grote verzekeringsmaatschappij vertelde me laatst tijdens een cursusdag dat hij jarenlang ernstige problemen had met een paar afdelingen in de organisatie. Op deze afdelingen waren de bureaus en vloeren altijd bezaaid met allerlei troep en bergen papier. Gesprekken, trainingen, afspraken. Niets hielp. Totdat op last van de directie de gehele organisatie werd doorgelicht in verband met een te hoog ziekteverzuim. Dit percentage bleek op de 'zooi-afdelingen' het hoogste te zijn en werd veroorzaakt door micro-organismen die zich nestelden in het stof van deze afdelingen. Collega's kwamen niet meer op deze afdelingen, zonder daar grapjes over te maken. De papierzooi is inmiddels opgeruimd en de schoonmaakdienst kan nu ook deze bureaus en vloeren grondig reinigen.

zaam zijn, of met een subsidie van de staat werken, worden op dit moment echter hard aangepakt door de Arbeidsinspectie en de Keuringsdienst van Waren. Roken mag alleen als er bijvoorbeeld twee kantines zijn. Eén voor niet-rokers en één voor rokers. Is er slechts één kantine, dan wordt er dus niet geroookt. Ook in de gangen, openbare ruimtes en in cellenkantoren met meer dan één medewerker, wordt niet meer geroookt. Doet men dit wel en komt er een inspecteur langs, dan is de kans groot dat er een boete van 10.000 gulden wordt uitgedeeld. ◀